

Internationella Handelshögskolan
Högskolan i Jönköping

Politiskt Intresse och Politisk Apati i Sverige (1960-1998)

– Ett mångteoretiskt perspektiv

C-uppsats i Statsvetenskap

Författare: André Hansla

Handledare: Benny Hjern

Jönköping: Juni 2006

Sammanfattning

Föreliggande uppsats kartlägger det politiska intressets och den politiska apatins utveckling i Sverige under 1900-talets senare hälft. Det undersöks också hur antalet ”nya”, så kallade icke traditionella partier med mandat i kommunfullmäktige, förändrats under samma tidsperiod. Genom att förankra studiet av det politiska intresset i en explicit teoretisk grund (ett av uppsatsens syften), som i stor utsträckning förbisetts i tidigare undersökningar, härleddes hypotesen att det politiska intresset torde ha ökat parallellt med ökningen av antalet ”nya” partier i kommunfullmäktige, men likaså med minskningen av etablerade partiers medlemmar och en stigande politikermisstro. Underförstått i detta antagande ligger att begreppet *politiskt intresse* inte låter sig reduceras till ett intresse för etablerade politiska institutioner – en tes som genomgående drivs i uppsatsen. Hopfogandet av en teoretisk grundval för det politiska intressebegreppet innebar också att betydligt fler mått på politiskt intresse och politisk apati, än de i föregående studier hittills få använda mått, kunde härledas i denna undersökning – medförande en förbättrad reliabilitet. Rådata inhämtades från de svenska valundersökningarna. Resultatet bekräftar det antagna sambandet mellan å ena sidan ökad partitillförsel och å andra sidan ökat politiskt intresse och sjunkande apati. Resultatet visar även att den politiska apatin är avsevärt mycket lägre än vad som påvisats i andra undersökningar, och att apatin i stort sätt sjunkit konstant sedan 1960-talet. Dock kan en ökning av den politiska apatin urskiljas i slutet av 1990-talet. Avslutningsvis diskuteras det politiska intressets väsen. Det görs gällande, till skillnad från den gängse uppfattningen, att en sjunkande politisk apati och ett stigande politiskt intresse har sin förklaring i en utbredning av särintressen, knapphet, mångfald, specialisering, värderelativism och i avsaknaden av en gemensam politisk ”myt” i moderna västerländska samhällen. Den motsatta förklaringen framförs emellertid ofta, nämligen att särintressen får medborgarna att tappa intresset för politik – den gemensamma angelägenheten – och apatiskt vända den ryggen. Men denna förklaring och definition av det politiska intressebegreppet, som betraktar särintressen som ”opolitiska” intressen och fråntar dem en roll som politiska drivkrafter, riskerar att göra etablerade politiska institutioner till självändamål. Därmed kontrasterar förklaringen mer eller mindre den representativa demokratins grundtanke: att politik skall spegla samhället och att politik är ett medel. För att undvika att göra redan institutionaliserad politik till aristoteliska självändamål, avrundas uppsatsen med ett förtydligande och en återformulering av en nygammal, liberalistisk politisk intresseontologi.

Abstract

The presented paper maps out the development of political interest and political apathy in Sweden in the latter part of the 20th century. Also, it is investigated how the number of “new” – non traditional – parties with seats in the municipality, has changed during the referred period of time. By anchoring the research of political interest in a explicit theoretical foundation (one of the papers purposes), wich highly has been disregarded in earlier research, it was hypothesized that the political interest has increased parallely with an increasing number of “new” parties in the municipality, but also with an decreasing number of members in established parties and a increased general political distrust. Implicit, this hypothesis claims that the concpetion of political interest not can be reduced to mean the same as an interest in established political institutions – a thesis that is pinpointed throughout the paper. The forward-bringing of a theoretical foundation of the concpetion of political interest, also implied that significantly more measurements of the concept, than is used in other studies, could be deduced within the framwork of this study – improving reliability. Empirical data was mainly collected from the Swedish election studies. The results confirm the hypothesized correlation between increased political interest, decreased political apathy and a growing number of new parties at the local level. As well, it is showed that the political apathy is considerably lower than it has been claimed in other inquiries, and that the apathy almost constantly has decreased since the 1960th. Although, a small increase in the political apathy seems to arise in the late 1990th. Finally, the ontology of the political interest is discussed. It is argued, unlike the general understanding of politics, that the decrease in poltical apathy and the increase in political interest have its explanation in a spreading and prevalence of “special interests”, scarcity, manifoldness, specialization, and value-relativism, and in a loss of a common political “myth” in modern western societies. Although, the opposite explanation is often put forward, namely that “special interests” makes citizens losing interest in political issues – common concerns – and apathical turning its back. But, this explanation and definition of the concept of political interest, that sees special interests as “unpolitical” interests with limited political significance, risks doing established political institutions to ends in themselves. Therefore, the explanation more or less contrasts the main idea of representative democracy, that is: politics is aimed at mirroring and reflecting society, and politic is a “mean”. In order to avoid doing established political instituions to Aristotelian ends in themselves, the paper is finally reformulating and clarifyinging a blend of new and old liberalistic ontology of political interest.

Innehåll

Introduktion.....	1
Syfte och Problemformulering.....	3
1. Begreppsanalys	5
Politiskt intresse	5
<i>Definitioner</i>	5
<i>Push och Pull-teori</i>	7
Vari består politiken?	9
<i>Politik och särintressen - reduktionism</i>	9
Politiskt deltagande	12
<i>Konventionellt och alternativt deltagande</i>	13
2. Metod	14
Mått på politiskt intresse.....	14
<i>Självuppskattat politiskt intresse</i>	14
<i>Politisk diskussionsfrekvens</i>	14
<i>Pull-teoretiska apati- och intressemått</i>	15
Urval och procedur.....	16
<i>Urval (a)</i>	16
<i>Urval(b)</i>	17
<i>Urval(c)</i>	18
3. Resultat	18
Politisk Apati och Politiskt intresse i Sverige (1960-1998).....	18
<i>Läsa om politik i tidningen</i>	18
<i>Politisk diskussionsfrekvens</i>	20
<i>Politiskt diskussionsbeteende</i>	21
<i>Rapport -tittarfrekvens</i>	23
<i>Självuppskattat politiskt intresse</i>	24
<i>Politisk apati i Sverige?</i>	26
Lokal partibildning (1954-2002).....	27
<i>Vem/vilka bildar partier</i>	29
Resultatsammanfattning	30
4. Diskussion	30
Det politiska intressets ontologi.....	30
<i>Politikens bredd</i>	30
<i>Politik: Särintressen och Knapphet</i>	31
Politisk Apati: Push- och Pull-teori.....	34
<i>Reliabilitet</i>	34
<i>Push/Pull-teori</i>	34
<i>Politisk Apati</i>	35
Referenser	36

Introduktion

De politiska partiernas medlemssiffror har sjunkit påtagligt de senaste decennierna. Valdeltagandet minskar samtidigt som politikermisstron breder ut sig bland medborgarna, och trots att demokratin inte kan sägas befinna sig i någon allvarlig kris kan det dock tänkas att dessa trender på sikt även riskerar att urholka och försvaga den representativa demokratin.

Ökad politikermisstro och medborgare som vänder de etablerade partierna ryggen är ett fenomen som inte bara kan iakttas i Sverige utan även internationellt. Att tolka och förklara sådana medborgerliga politiska beteendeförändringar är ingen enkel uppgift. Otaliga förklaringsansatser har framförts.

En ansats som har dikterats bygger på att samhället numera antas vila på postmaterialistiska värderingar. Medborgare hyser inte samma respekt för auktoriteter längre. De har blivit mer individualistiska och politiskt kunnigare och ifrågasätter därför samhällets auktoriteter i större utsträckning än tidigare.

Människor väljer numera andra vägar och medel än de etablerade politiska institutionernas redan trampade stigar för att nå sina intressen. Det direkta och alternativa politiska deltagandet, såsom att personligen kontakta politiker, samla in namnunderskrifter, demonstrera, bära kampanjknappar och bojkotta varor, tilltalar alltfler medborgare. Det är inte längre självskrivet att partipolitiken har monopol på att vara det medel genom vilket medborgarna kan kanalisera och förverkliga sina intressen. Sett utifrån denna ansats har följaktligen det politiska deltagandet och intresset egentligen inte minskat, det tar sig bara annorlunda uttryck.

Man skulle paradoxalt nog kunna säga att det politiska intresset både verkar öka och sjunka samtidigt, men denna skenbara motsägelse beror endast på att politik, politiskt intresse och politiskt deltagande kan definieras på olika sätt.

En snäv och inskränkt definition av politik medför sannolikt att medborgerliga intressen och aktiviteter – som egentligen har politisk karaktär – kategoriseras som ”opolitiska”. En förespråkare för detta synsätt kan med logisk rätt hävda att det politiska intresset sjunker idag, ty för denne är politik nästan identiskt med representativ demokrati, partier och politiker. Distanserar medborgarna sig från dessa institutioner kan slutsatsen, under givna begreppspremisser, inte bli någon annan än att det politiska intresset just nu håller på att sjunka.

En vid definition av politikbegreppet ("det personliga är politiskt") rättfärdigar däremot tolkningen att det politiska intresset i dagsläget är stigande. Förespråkare för detta perspektiv väljer nämligen att inkludera personliga intressen och handlingar i politikbegreppet, som utifrån ett snävt perspektiv anses opolitiska i viss mån.

Vad är då ett *politiskt intresse* och vad innebär det att delta politiskt? Vari ligger det politiska? Detta är frågor som bl.a. kommer att lyftas fram i denna uppsats.

Beroende på vilket av de nyss nämnda definitionsperspektiven som tillämpas, så kommer termen politiskt intresse få skilda betydelser. Snäva definitioner riskerar att göra politiska institutioner till *självändamål* och *egenvärden*. Detta är troligen en av de främsta anledningarna till de nuvarande politiska institutionernas bristande förmåga att införliva och spegla samhällsutvecklingen i tillräckligt stor utsträckning.

Att vara intresserad av politiska institutioner såsom självändamål betyder att det endast är de (och inte andra *just nu* framväxande institutioner) som kan tillgodose/uppfylla ens intresse – precis som törsten enbart släcks av dryck och inte av torrt knäckebröd exempelvis. Befintlig och traditionell politik torde utifrån detta synsätt vara ett mål för människors intresse. Snäva definitioner av politikbegreppet kan således sägas göra politiken till en unik och emergent verksamhet, som varken kan reduceras eller ersättas i alltför stor grad av någon annan samhällelig verksamhet.

Vida definitioner tenderar däremot att reducera politik till särintressen och göra den enbart till ett *medel* för att uppnå personliga och opolitiska intressen. Politiken nedvärderas härigenom och tappar sin unika funktion; den är inte längre målet för intresset.

Att vara intresserad av politik såsom ett medel innebär att andra medel likväl hade kunnat användas för att tillgodose intresset. För att använda samma exempel innehåll som ovan blir du, när du är törstig, endast intresserad av torrt knäckebröd om det skulle kunna bytas mot dryck. I förevarande fall är knäckebrödet inte målet för din intressesträvan, lika lite som nuvarande politiska institutioner alltid är mål för intressen. Du intresserar dig endast av det av den anledningen att det kan brukas som ett medel för att få tag i dryck, dryck som i sin tur släcker törsten.

Politiskt deltagande har genomgående fått ett stort utrymme i den politiska forskningen. Studiet av det politiska intresset har emellertid hamnat i periferin. Man har i diverse enkätundersökningar, en aning oreflekterat, nöjt sig med den mycket rakt formulerade frågan, ”hur pass intresserad är du i allmänhet av politik”, när medborgarnas politiska intresse kartlagts. Alternativt har medborgarnas politiska diskussionsfrekvens brukats som ett mått på politiskt intresse.

Utifrån den viktiga demokratiska betydelse som medborgarnas fria politiska diskussioner kan antas ha, är detta begränsade forskningsintresse direkt olämpligt. Implicit har det funnits en uppfattning om att *enbart* det politiska samtalet och det politiska intresset i sig är alltför passiva och osynliga företeelser för att ha en avgörande inverkan på politiken – det är främst studier om deltagande som hittills efterlysts.

Begreppet *intresse* är en mycket frekvent använd och näst intill självklar term för oss i det vardagliga livet. Vi har mer eller mindre en intuitiv kännedom om dess innebörd, och denna naturlighet i uppfattningen av begreppet kan eventuellt vara en förklaring till att det brukas direkt och rättframt i diverse politiska mätinstrument. Men har begreppet intresse när det används i vardagen och när det brukas i samband med politik överhuvudtaget samma betydelser? Vanans despotism gör att gemene man just som forskare ofta upphör att reflektera över det de uppfattar som självklara begrepp. En ingående analys av begreppet intresse tycks därför också från forskningssynpunkt vara välkommet.

Vidare har heller inte det politiska intressets motpol, *politisk apati*, undersökts i samma utsträckning som det politiska intresset. Och när den väl undersökts har den operationaliserats undermåligt och bitvis överdrivits; möjligtvis till följd av underliggande deltagandedemokratiska värderingar i forskningen som efterlyser höga nivåer av politiskt intresse och deltagande. Det ligger därför i den här undersökningens avsikt att utveckla tillförlitliga och giltiga operationaliseringar av politisk apati, som kan deduceras från en klar teoretisk grund.

Syfte/Problemformulering

Huvudsyftet med den framlagda studien är att söka ge en mer heltäckande bild av det politiska intressets och den politiska apatins utveckling i Sverige mellan 1960- och 1990-talen. Det har framförts i debatten att en stor andel medborgare är politiskt apatiska i västerländska demokratier idag (apatinivåer på 20-30% har

gjorts gällande, Ingelhart & Catterberg, 2002). Det empiriska studiet av den politiska apatins utveckling i Sverige under den senare delen av 1900-talet har dock varit högst begränsat. Mer fokus läggs generellt på utvecklingen av andelen politiskt intresserade medborgare (se Holmberg & Oskarsson, 2004), men inte heller detta fokus är uttömmande.

Måtten på politiskt intresse har i regel också begränsats till självuppskattat politiskt intresse och politisk diskussionsfrekvens. Mindre ofta används de dock tillsammans. Av den anledningen kombineras måtten ifråga i denna studie och kompletteras av ytterligare operationaliseringar av politiskt intresse och politisk apati, så att reliabiliteten kan förbättras i mätningarna. En ökad reliabilitet innebär nödvändigtvis inte detsamma som en valid förståelse för politiskt intresse som fenomen. Därför har även tillförseln av ”nya” partier till kommunfullmäktige undersökts parallellt med den politiska intresseutvecklingen.

Ett slags implicit hypotes i sammanhanget är att en ökning av antalet nya partier med mandat i kommunfullmäktige är tätt korrelerad med en ökning av det politiska intresset och en nedgång i den politiska apatin. Således kan man säga att denna studie ämnar ge ytterligare bevis, samt stärka de befintliga beläggen, för att en försvagning av vissa etablerade politiska institutioner (ökad politikermisstro, ökat alternativt deltagande, sjunkande valdeltagande, mindre partimedlemmar etc.) inte innebär ett sjunkande politiskt intresse; snarare kan det antas att försvagningen är ett politiskt intresseuttryck.

Den tes som genomgående drivs i uppsatsen är att begreppet politiskt intresse varken låter sig eller bör reduceras till ett intresse för etablerade politiska institutioner. Om det gör det riskerar samhällsutvecklingen inte representeras i det politiska styret och föråldrade som dysfunktionella politiska institutioner tenderar att leva vidare.

Jag avser också att undersöka vem/vilka som bildar partier. När det gäller *Feministiskt Initiativ* och *Junilistan* finns det nämligen politiska elitistiska inslag i grundandet av dessa partier. Kan detta också urskiljas i andra nybildade partier?

Syftet är härlett ur den begreppsanalys som förs i kapitel 1. Dess innehåll och disposition får därför först sin fulla logiska innebörd efter att kapitlet genomlästs.

Den framlagda uppsatsen utgörs av fyra kapitel. I kapitel 1 analyseras och definieras begreppen politiskt intresse, politik och politisk deltagande. Ur denna analys härleds metoden (kapitel 2) och de mått som används i den empiriska

undersökningen av den politiska apatins, det politiska intressets och det alternativa politiska deltagandets utveckling i Sverige under 1900-talets senare hälft. I kapitel 3 ges en ingående presentation av den politiska apatins och det politiska intressets utveckling i linjediagram för varje framtaget mått, mellan utvalda årsintervall. Kapitlet avslutas med en övergripande resultatsammanfattning. Uppsatsen avrundas i kapitel 4, dels med en teoretisk och spekulativ diskussion som lyfter fram antaganden om politikens väsen och drivkrafter, och dels med en mer saklig, metod och resultatrelaterad diskussion.

1. Begreppsanalys

Politiskt Intresse

Definitioner

Att ge en tydlig och allmängiltig definition av begreppet *politiskt intresse* är inte den okomplicerade uppgift det först verkar vara. Begreppet politik kan nämligen tolkas och förstås utifrån en mängd olika perspektiv. Likaledes är intressebegreppet, som vi skall se, heller inte något lätthanterligt och entydigt begrepp. Att en undersökning av begreppet politiskt intresse dock bör inledas med en analys av de ingående delbegreppen, förefaller desto tydligare.

En ofta tillämpad definition av politiskt intresse brukar lyda följande:

Political involvement (or political interest) refers to the degree to which citizens are interested in, concerned about politics and public affairs (Shyo, 2004, sid. 4).

Som framgår definieras begreppet delvis cirkulärt dvs. att begreppen intresse och politik också återkommer i själva definitionen. Detta bekräftar faktumet att vi har med vaga och svårtolkade begrepp att göra. Samtidigt finns det inte bara en inombegreppslig definitionsproblematik i sammanhanget, utan den mellanbegreppsliga förvirringen är minst lika stor. Rains och Kriese (2001), samt Reutter och Williamson (2000), betraktar exempelvis ”*political involvement*” som en aktivitet, och i diverse synonymordböcker (Nordstedts) likställs termen intresse genomgående med begreppet deltagande. Politiskt deltagande bör dock åtskiljas från politiskt intresse, eftersom en individ kan vara politiskt intresserad utan att för den skull delta politiskt. (Petersson et al. 1989). Om uteslutande medborgarnas

yttre handlingar uppmärksammades skulle diskussionen om det politiska engagemanget bli högst fragmentariskt.

Intressebegreppet, inom den filosofiska och psykologiska litteraturen, antas istället vara ett slags *strävan* efter att uppfylla uppfattade behov och inte ett deltagande eller en aktivitet i sig själv (se Hartman, 1988; Smith et al., 2003, kap. 10). Denna begreppssammanblandning har fått Van Deth och Elff (2004) att också förespråka en distinktion mellan political involvement och political interest. De har föreslagit en alternativ definition av politiskt intresse, där politiskt intresse betyder detsamma som politisk uppmärksamhet: *...the degree to which politics arouses a citizen's curiosity...political interest is equivalent to paying attention* (sid.3). Avsaknaden av politisk uppmärksamhet är ett uttryck för politisk apati, medan varje moment som en individ ägnar åt att uppmärksamma ett politiskt sammanhang, är ett uttryck för politiskt intresse.

Van Deth och Elff (2004) föreslagna definitionen av politiskt intresse – nämligen politisk uppmärksamhet – gör det mer påfallande att en omgivande politisk, samhällelig och massmedial miljö också kan ha en inverkan på politiskt intresse (i vardagligt språkbruk "fångar" något utifrån våran uppmärksamhet, jmf. med varaktiga hobbyintressen, där vi snarare inifrån "drivs" till engagemang). Att framhålla det politiska intressets externa natur är nog så viktigt och har delvis förbisetts i tidigare politisk forskning.

Två centrala förklaringsmodeller till politiskt deltagande, *social capital theory* (Putnam, 1995) och *civic voluntarism model* (Verba, Scholzman & Brady, 1995), bygger exempelvis båda på idén om att olika slags resurser och kapital (ekonomiska, sociala och psykologiska) utgör bakomliggande orsaker till människors engagemang i politiken. Däremot, att politiska kontexter och institutioner kan ha effekter på politiskt intresse och deltagande, bortser delvis teorierna från (Rubenson, 2000).

Det är enligt en extern politisk intressemodell som en ökning och en kognitivt anpassad utformning av politiskt anknutna hemsidor på Internet kan antas öka det politiska intresset (Lupia & Philpot, 2005). Fler hemsidor med politisk information och bra kvalitet innebär helt enkelt att mer total politisk uppmärksamhet fångas. Uppmärksammandet av public service nyheter och tidningsläsning kan sålunda betraktas som uttryck för politiskt intresse. Verba, Nie och Kim (1978) inbegriper exempelvis uppmärksammandet av media i definitionen av politiskt intresse.

Push och Pull-teori

Vidare kan man tänka sig att fastän en individ inte avser att läsa om politiska nyheter i tidningen eller se på just nyhetsinslag om politik på rapport, är det ändå högst troligt att han/hon inte helt kan undgå att uppmärksamma eller förnimma delar av dem. Detta är ett *pull-teoretiskt* perspektiv (Van Deth & Elf, 2004) att se på det politiska intresset. "Pull-teori" implicerar idén om att politiskt intresse är ett flexibelt och föränderligt fenomen, eftersom en skiftande omgivning hela tiden drar i och fångar människors uppmärksamhet. Perspektivet kan sägas se politiskt intresse som ett slags uppmärksamhet utan djupare avsikt.

När behov/motiv, socioekonomisk status, personlighet och ideologi gör individer mer benägna att uppmärksamma politiska sammanhang, handlar det istället om ett *push-teoretiskt* perspektiv. Personer med högre socioekonomisk status är i regel mer politiskt engagerade än personer med lägre SES (Shields & Goidel, 1997; Verba, Schlozman & Brady, 1995; Berglund, Larsson & Torége, 2003). Detta beror emellertid inte enbart på den ekonomiska faktorn. Högstatusgruppen har eventuellt en bättre tillgång till specifika psykosociala resurser (t.ex. högre politiskt självförtroende, gruppmedvetenhet, internaliserade "politikvänliga" gruppnormer), som möjliggör för ett större politiskt engagemang.

Ytterligare ett exempel på ett slags push-teori är det faktum att individers olika personligheter och värdeorienteringar har olika effekt på politiskt engagemang (Stern et al., 1999; Duncan, 1999). Push-teorin är generellt mer statisk i och med att den kopplar politiskt intresse och politiskt deltagande till stabila eller trögrörliga bakomliggande motiv eller situationer. Push- och Pull-teorier är naturligtvis inte oförenliga med varandra. I själva verket är de komplementära och förstärker varandra.

Personer utan tidigare behov och motiv att intressera sig för politik kan ha fått dessa aktiverade efter att slumpmässigt ha uppmärksammat information från relevanta kontexter. Människor som har behov av att söka sig till politiska sammanhang utsätts likaså regelbundet för politiska stimuli. Nya politiska stimuli och erfarenheter återkopplar i sin tur till behoven och stärker det politiska engagemanget ytterligare (Shyou, 2004). Således är det, då pull-teorin särskådas ordentligt, naturligt att man i slutändan ändå reducerar den till push-teori – vad skall annars driva människan till handling om inte behov/motiv?

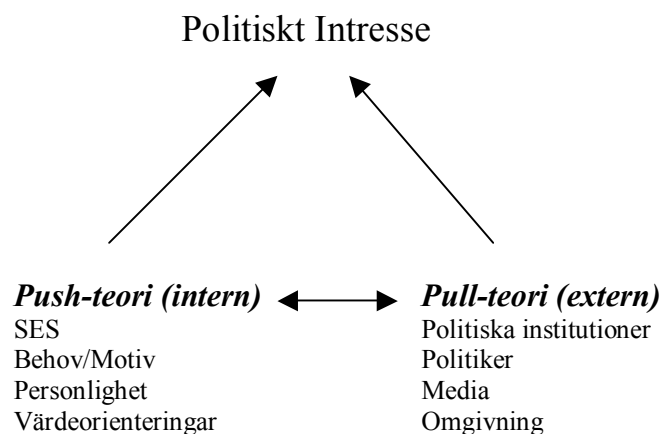
Dock är distinktionen viktig att göra, huvudsakligen av två anledningar: dels kan människor med behov/motiv avstå från att uppmärksamma politiska institutioner,

eftersom dessa inte tillåter behoven/motiven att förverkligas och dels genom att en uppmärksamhet som tillfälligt fångats av massmedia, samhällsukeenden eller politiken, trots allt kan generera en långvarigare politisk uppmärksamhet till följd av återkopplingen till underliggande behov/motiv.

Det push-teoretiska perspektivet på politiskt intresse och deltagande har generellt fått ett stort utrymme i forskningen. En undersökning, likt denna, som ämnar kartlägga bredden av det politiska intresset och dess utveckling i Sverige, gör däremot bäst i att operationalisera och försöka mäta bägge perspektiven.

Man kan illustrera de två teoretiska perspektiven i nedanstående modell (fig. 1). I ett politiskt klimat där många massmedium finns tillgängliga, där politiker är skickliga på att hantera massmedia, där politiska institutioner är åtkomliga och synliga och där en händelserik samhällelig miljö existerar, finns det sannolikt större möjligheter att politiken fångar medborgarnas uppmärksamhet.

Figur 1. Uppkomsten av politiskt intresse (politisk uppmärksamhet)

Fortfarande kvarstår dock frågan vad politiskt intresserade medborgare egentligen är intresserade av. Vad är politiskt och vad utgör det politiska som uppmärksammas? Dessa frågor skall behandlas i det kommande delkapitlet.

Vari består politiken?

Att inhämta fakta om medborgarnas politiska intresse förutsätter en operationalisering av det undersökta begreppet, i en enkät exempelvis. Det är då lämpligt att operationaliseringen styrs av någon form av underliggande teori. Trots att en reliabel mätmetod konstrueras, så kan mätningens validitet ifrågasättas om operationaliseringen inte genomsyrats av en relevant teoretisk del. Tillit till statistiska beräkningar och mätmetoder har stått i förgrunden för den politiska intresseforskningen hittills, medan utarbetandet av ett teoretiskt ramverk hamnat i bakgrunden. Likväl kan reliabiliteten alltjämt anses ha varit låg (mått bestående av en item).

Det förefaller som om enkätfrågan: ”Hur pass intresserad är du i allmänhet av politik?” inte rymmer en uttömmande teoretisk baktanke; begreppet *politik* och dess hänsyftning antas mer eller mindre kunna tydas direkt och konformt av medborgarna som ska besvara frågan. Men den som misstror etablerad politik och den som har förtroende för den uppfattar eventuellt politikbegreppet på olika sätt.

Detta kapitel kommer att diskutera vari det politiska kan tänkas ligga och är delvis avsett att ge den här undersökningen en teoretisk och ”politisk-ontologiskt” utgångspunkt med vilken insamlad empiri senare kan förstås.

Politik och särintressen - reduktionism

Politikbegreppet har kommit att få en uppsjö av olika betydelser; tydligt avgränsat i Hobbes politiska filosofi, men med en enorm bredd inom den feministiska analysen – *det personliga är politiskt* (Hoover, et al 2002 sid. 156). Till och med den allmänt hållna uppfattningen och näst intill självklara definitionen av politik såsom något som överskrider den enskilde individen och inbegriper kollektiv, har ifrågasatts (Burns, 2000).

Man skall komma ihåg att för snäva definitioner av politikbegreppet tenderar att bortse från aktiviteter som faktiskt är politiska i någon egentlig mening. Om man exempelvis med politik enbart avser statsangelägenheter, då kan man fråga sig vad en sådan snäv politikuppfattning innebär i en tid som nu när nationalstaten försvagas, eller i framtiden då den rent utav kanske försvinner. Upphör politiken att existera för det? – troligen inte.

Vi kan likaså tolka den utbredda politikermisstron och den västerländska trenden, där etablerade partier konfronteras med sjunkande medlemssiffror som att det politiska intresset sjunker – men en sådan tolkning rymmer återigen en orimlig implicit snävhet och ger föga utrymme för nya rörelser, skapandet av nya partier och förändringar i befintliga politiska institutioner. Faktum är att det som utgjort det politiska i olika tider har förändrats mycket (Wolin, 2004). De politiska institutioner vi ser idag är följaktligen kontext- och tidsberoende, varför de inte en gång för alla är givna och absoluta.

Samtidigt rymmer varje försök att reducera politisk aktivitet till psykologi, sociologi, särintressen och ekonomi, vilket de klassiska liberalerna gjorde, och som även *Civic Voluntarism Model* och *Social Capital Theory* gör, en implicit värdering, nämligen den att det etablerade politiska inte har ett egenvärde (Wolin, 2004). Det är lätt att glömma att liberalismens idéer om representativ demokrati och partisystem faktiskt bygger på uppfattningen om den särintressestyrda människan. Uttrycket: ”*Det är därför dags att återinföra politiken i det politiska deltagandet*” (Petersson, 2002) – kan tolkas som särintressens alltför stora dominans i det politiska deltagandet – är därför inte helt rättvisande, eftersom de etablerade partier en gång också var snäva särintressen (personlig kommunikation, Hjern).

Medborgare som vänder etablerad politik ryggen och istället driver diverse särintressen stereotypiseras dock ofta som *opolitiska särintressenter*. Man skall då komma ihåg att liberalismens seger i västvärlden just har inneburit att det kollektiva och det politiska värdet i sig på sätt och vis har försvunnit (Wolin, 2004). Särintressen är numera, och alltsedan liberalismens intrång, en del av en modern politisk ontologi. Politik har blivit ett medel; den är inte längre ett självändamål i Aristotelisk och Platonsk anda.

Att börja i den andra änden, och som parti representera alltför många olika intressen i ett slags populistisk anda och allmänvilja, ger troligtvis inte den stadiga förankringen bland medborgare som ett parti behöver för att bli långvarigt i maktens korridorer. Allmänpolitiska frågor tar man ställning till efter det att politisk makt ernåtts. Allmänpolitiska intressen kan därför antas vara sekundära motiv för det politiska deltagandet.

Miljöpartiet är ett belysande exempel i sammanhanget. Från början var partiet mer av ett enfrågeparti, men har sedermera, i och med vunna platser i riksdagen, även tvingats driva allmänpolitiska frågor och utvecklat ett övergripande partiprogram.

Men det var inte det allmänpolitiska intresset som från början var motivet till politisk handling utan det miljöförankrade särintresset.

Det ligger emellertid bortom den presenterade studien att hantera och utreda hela den bredd och uppsjö av olika uppfattningar som finns om politikbegreppet. Politikbegreppet kommer inom ramen för den här studien att förstås mot bakgrund av reduktionism/särintressen, flexibilitet, tid- och kontextberoende.

Sheldon Wolin (2004) har analyserat den västerländska idéhistorien och funnit att vad som utgjort det politiska under olika tidsepoker har varierat kraftigt. Dock kretsar politikbegreppet kring vissa kärnpunkter och huvudidéer. Hans förståelse av ”politics” kan sammanfattas på följande sätt:

(a) a form of activity centering around the quest for competitive advantage between groups, individuals, or societies; (b) a form of activity conditioned by the fact that it occurs within a situation of change and relative scarcity. (Wolin, 11).

Wolins (2004) politikbegrepp kan appliceras på den nuvarande västerländska samhällssituationen, som kännetecknas av fler och snävare särintressen, ökat mångfald, ökad konkurrens mellan grupper och individer (därmed ökad knapphet), en pågående globaliseringsprocess och försvagade etablerade politiska partier och institutioner.

Knapphet, förändring och konkurrens är tätt sammanbundna med den politikiska aktivitetens vara. I en statisk, enhetlig och tillfredsställande situation är det svårt att se vad som skall utlösa politiskt intresse och politiskt deltagande. Den nuvarande samhällssituationen är snarare denna beskrivnings motsats. Därför är också antagandet om en utbredd politisk apati och ett bristande politiskt intresse i dagens västerländska demokratier på sätt och vis orimligt, eftersom kriterierna för politisk intresseuppkomst i högsta grad är uppfyllda. Nuvarande politiska institutionerna är bara inte anpassade att kanalisera och fånga upp denna mängd av särintressen.

Eftersom politik snarare blivit ett medel än ett självändamål, betyder detta att medborgarna lika gärna kan använda andra medel, exempelvis organisationer, föreningar, sig själva, i strävan efter att tillgodose sina särintressena. Politisk auktoritet konkurrerar febrilt med andra i samhället närvarande auktoriteter om människors uppmärksamhet. Naturligtvis är det inget principiellt fel i att beskriva en situation där medborgarna nyttjar opolitiska medel framför politiska institutioner/medel, som en situation genomsvad av politisk apati och politiskt

intresse. Men det finns ett pris för en sådan beskrivning: att etablerade politiska institutioner riskerar bli egenvärden (självändamål) och att därmed nya idéströmningar och samhällsutvecklingar hamnar utanför politiken.

Politiskt Deltagande

Definitioner

För att analysen om medborgarnas politiska intresse inte skall bli alltför fragmentarisk bör det politiska deltagandet också ges ett utrymme i undersökningen. En klassisk definition av politiskt deltagande återfinns hos Verba och Nie (1972):

“Political participation refers to those activities by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of governmental personnel and/or the actions they take.” (sid. 2)

Politiskt deltagande refererar till *vanliga* medborgares handlingar avsedda att påverka den politiska representationens sammansättning och de handlingar de vidtar. Alltså kan inte den politiska elitens handlingar ses som ett politiskt deltagande.

Teorell, Torcal och Montero (2003) menar emellertid att definitionen exkluderar flera former av politiskt deltagande. Medborgarnas handlingar är inte alltid avsedda att påverka governments beslut. Om de vill förändra något gör de det ibland direkt, utan att ens ha avsikten att göra politikerna uppmärksamma på problemet. Bojkottandet av varor är ett sådant exempel. Denna tysta handling syftar till att påverka den ansvariga och berörda producenten direkt; inte att använda den politiska representationen som medel för att komma åt producenten. Individerna använder på sätt och vis sig själv som medel för önskat ändamål.

Vidare understryker Teorell, Torcal och Montero (2003) viljan att påverka beslut som tas av någon annan, som ett grundläggande kriterium för att en handling kan kallas politiskt deltagande. De menar därför att aktiviteter, så som att diskutera politik med vänner och bekanta, inte är en form av politiskt deltagande. Som nyss påpekades har det emellertid framförts att den politiska diskussionen är ett slags politiskt deltagande (Bennet Flickinger & Rhine, 2000). Huruvida politisk diskussion kan betraktas som politiskt deltagande eller inte, avgörs bäst av diskussionens syfte (är den ett självändamål eller medel?). Diskuterar man för att

det enbart är stimulerande eller har man en avsikt med diskussionen, som innebär att man försöker övertyga andra om politiska idéer.

Organisationen Green Peace försöker exempelvis på ett personligt och privat plan, dvs. utanför politikens ramar, påverka sittande politiker genom diskussion och argumentation (se http://www.greenpeace.se/np/s/NPS_about_means.asp?g=aboutn). De försöker också mobilisera den allmänna opinionen genom diskussion och dialog med medborgare, i tron om att den allmänna opinionen på sikt kommer att påverka den förda politiken. I detta fall är den politiska diskussionen snarare ett medel än ett självändamål; ett medel som är tänkt att både verka på lång och kortsikt, varför det i det här fallet är befogat att betrakta politisk diskussion som en form av politiskt deltagande

Konventionellt och alternativt politiskt deltagande

Man kan också skilja mellan traditionellt politiskt deltagande (konventionellt) och alternativt deltagande (okonventionellt) (Verba & Nie, 1972; Petersson et al., 1989; Topf, 1995). Med det förra avses framförallt röstning och partimedlemskap, medan det senare syftar till demonstrationer, olika former av aktivism och bojkottandet av varor.

Något som inte lika ofta omnämns i samband med diskussionen om medborgarnas alternativa politiska deltagande är bildandet av nya partier. I det alternativa politiska deltagandet skulle jag även vilja inräkna partibildning. Nybildade partier försöker visserligen använda de traditionella politiska kanalerna (röstning/val) för att söka ernå politisk makt. I det avseendet är de inte alternativt deltagande. Definitionen av politiskt deltagande ovan uttrycker också att den politiska elitens handlingar inte kan inräknas i politiskt deltagande. Men själva handlingen och initiativet att bilda ett nytt parti innan en politisk elit härur har uppkommit, gör den till ett politiskt deltagande. Dock bör en försiktighet riktas mot detta mått eftersom det är rimligt att nybildade partier bildas av avhoppande eliter från andra partier (ett av studiens undersökningssyften).

Likväl är partibildning alternativt deltagande pga. att de etablerade partierna vänds ryggen av partibildarna, nytillkomna medlemmar och röstare. I synnerhet kan detta tänkas gälla Sverige. Det har framförts att staten numera är sammansmält med partierna (Widfeldt, 1999). Handlingar som därför ämnar utmana de etablerade partierna i kamp om politisk makt, kan sålunda ses som alternativa politiska deltagandeuttryck.

2. Metod

Mått på politiskt intresse

Självuppskattat politiskt intresse

Holmberg och Oskarsson (2004) undersökte det svenska folkets väljarbeteende, mellan åren 1956 och 2002. Måttet på politiskt intresse begränsades emellertid till den enda frågan: ”*Hur pass intresserad är du i allmänhet av politik?*” Denna frågeformulering har använts frekvent i diverse enkätundersökningar (Strömbeck, 2000; Robinson, Shaver & Wrightsman, 1999; Hvitfelt & Karvonen, 1999) och anses ha en godtagbar validitet. Politiskt intresse, enligt måttet ifråga, korrelerar positivt med politiskt deltagande, samt med andra alternativa och mer avancerade instrument avsedda att identifiera politiskt intresse (Petersson et al., 1989).

Måttets reliabilitet kan dock ifrågasättas. En skala bestående av endast en item gör det näst intill omöjligt att på statistisk väg beräkna reliabiliteten, då referensitem saknas. Man bör därför vidga antalet item som mäter politiskt intresse eller komplettera den enskilda frågan med andra relevanta mått – politiskt deltagande exempelvis – för att öka graden av reliabilitet och validitet. Men att endast traditionellt politiskt deltagande, i form av röstning och partimedlemskap, skulle korrelera positivt med politiskt intresse är inte längre självklart. Trenden som inte bara kan urskiljas i Sverige utan även i andra västländer, är nämligen den att en ökning av det politiska intresset sker parallellt med att valdeltagandet och partiernas medlemsiffror sjunker (Holmberg & Oskarsson, 2004; Petersson et al., 1998).

Politisk diskussionsfrekvens

För att få fler indikatorer på politiskt intresse kan ytterligare ett vanligt förekommande mått tilläggas, nämligen enkätfrågan om hur ofta man diskuterar politik. Individer som är politiskt intresserade tenderar också att diskutera politik med vänner och bekanta oftare. Ingelhart (2002) använde diskussionsfrekvens som mått för att kartlägga den politiska apatin i ett antal västländer (däribland Sverige). Apatinivåerna visade sig genomgående ligga på runt 20 % under 90-talet i Sverige.

Bennet Flickinger och Rhine (2000) menar att den politiska diskussionen har fått oproportionellt lite uppmärksamhet i den politiska forskningen sett till den

samhällsnyttiga funktion den fyller. De vill rent utav se den politiska diskussionen som en form av politiskt deltagande.

I en tid när de etablerade politiska institutionerna vänds ryggen och medborgarna letar efter alternativa vägar att påverka politiken, är det troligt att den politiska diskussionen får en extra viktig betydelse. Den möjliggör troligen för medborgare att "lufta" idéer, att medvetandegöra kritik och missnöje, att lokalisera eventuella nya politiska idéströmningar, och kanske kan den också i slutändan mobilisera allmänna opinioner.

Pull-teoretiska apati- och intressemått

Förutom självuppskattat politiskt intresse och politisk diskussionsfrekvens – de vanligaste politiska intressemått, vilka samtidigt kan antas vara mer push-teoretiska mått – kan även de mindre ortodoxa måtten *politiskt diskussionsbeteende*, *nyhetstittande* och *läsa om politik i tidningen* användas som politiskt intresse- och apatimått. Dessa kan antas operationalisera pull-teorin.

Med diskussionsbeteende avses hur individer agerar när de väl hamnar i en politisk diskussion. Deltar de aktivt i diskussionen och framför sina åsikter eller är de passiva och avstår från att lyssna? Individer väljer inte alltid själva om de skall ingå i en diskussion utan de hamnar rent ut sagt där. Hur man uppmärksammar och reagerar på en politisk diskussion kan således vara ett lämpligare mått på politisk apati än självuppskattat politiskt ointresse. Personer som anser sig vara helt ointresserade av politik kan faktiskt ändå tänkas yttra sig och lyssna när de väl hamnar i en diskussion, och behöver således inte vara helt igenom politiskt apatiska.

När det gäller nyhetstittande så behöver människor inte alltid drivas till att se på nyheterna pga. politiskt nyhetsinnehåll. Däremot är det svårt att undgå att exponeras för politiskt innehåll när man väl sitter i TV-soffan, även om avsikten att titta på politiska nyhetsinslag från början var obefintlig. Nyhetstittande kan därför också antas vara en mer pull-teoretisk politisk intresseoperationalisering, eftersom människor som anser sig vara helt ointresserade av politik likväl skulle kunna följa nyhetssändningar.

Politiskt intresse, uttryckt som hur ofta man läser om politik i tidningen, rymmer rimligtvis också pull-teoretiska inslag. Förutom att bekanta sig med politiken, läser individer tidningen i andra syften. Deras uppmärksamhet riskerar således att

fångas av politiskt anknutna nyheter, även om avsikten att uppmärksamma politik från början var obefintlig. Dock skulle man kunna anta att tidningsläsning inte har fullt så påtagliga pull-teoretiska inslag som nyhetstittande. Förmodligen krävs det mer intern drivkraft och motivation för att läsa än titta. Färre sinnesförnimmelser är också inblandade i läsning än i nyhetstittande, vilket minskar sannolikheten för att uppmärksamheten skall fångas av politiska nyheter vid tidningsläsning.

Nedan sammanfattas de operationaliseringar och mått på politiskt intresse som kommer att användas i föreliggande undersökning.

Tabell 1. Mått på politiskt intresse

Självuppsk. politiskt intresse (<i>push</i>)
Diskussionsfrekvens (<i>push</i>)
Tidningsläsning (<i>pull</i>)
Diskussionsbeteende (<i>pull</i>)
Nyhetstittande (<i>pull</i>)

Urval och procedur

Urval (a)

Data inhämtades från de svenska valundersökningarna som alltsedan 1958 genomförts av forskare vid Göteborgs universitet. Fem enkätfrågor, som relaterade till medborgarnas politiska intresse mellan åren 1960 och 1998, valdes ut och analyserades. Detta betyder att måttet på politiskt intresse inte begränsades till den normalt använda frågan: hur pass intresserad är du i allmänhet av politik? Holmberg och Oskarsson (2004) som kartlagt väljarnas beteenden under en femtioårsperiod och som brukar valundersökningarna som underlag för sin forskning, inskränker till stor del analysen av det politiska intressets utveckling till denna fråga.

Politisk apati mättes genomgående med de svarsalternativ som innehöll aldrig och inte alls (understrukna i tabell 2). Måttet på politiskt intresse varierade. Huvudsakligen var det tal om att kombinera de så att säga två högsta svarsalternativen – t. ex. bildade *mycket ofta* och *ganska ofta* kategorin diskussionsaktiva i samband med frågan om politiskt diskussionsfrekvens.

Tabell 2. Frågor/svarsalternativ som har använts för att mäta medborgarnas politiska intresse och politisk apati.

1. Hur mycket brukar Du läsa av nyheter och artiklar om politik i dagstidningarna? 1. Läser det som finns i tidningen av nyheter och artiklar om politik varje dag. 2. Läser ofta nyheter och artiklar om politik. 3. Läser nyheter och artiklar om politik någon gång. 4. Läser aldrig nyheter och artiklar om politik. 5. Vet inte/vill ej svara.

2. Hur brukar Du själv göra om Du är med i ett sällskap där samtalet kommer in på politik? Vilken av de här beskrivningarna tycker Du passar bäst in på Dig själv? 1. Jag brukar inte bry mig om att lyssna när folk börjar prata politik. 2. Jag brukar nog lyssna, men jag lägger mig aldrig i diskussionen. 3. Det händer ibland, men inte så ofta, att jag säger ifrån vad jag själv tycker. 4. Jag brukar för det mesta vara med i diskussionen och säga min åsikt. 5. Vet inte/vill ej svara.

3. Hur ofta brukar Du se på Rapport i SVT2? 6-7 dagar i veckan; 3-5 dagar i veckan; 1-2 dagar i veckan; Mera sällan; Aldrig

4. Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik? Vilket av svaren på det här kortet stämmer bäst in på Dig själv? Är Du mycket intresserad, ganska intresserad, inte särskilt intresserad eller inte alls intresserad av politik.

5. Hur ofta brukar det förekomma diskussioner om politik i Din närmaste omgivning - i Din familj, bland Dina vänner och arbetskamrater? Brukar det förekomma: mycket ofta, ganska ofta, inte särskilt ofta eller inte alls?

Urval (b)

Ytterligare ett led i datainsamlingen bygger på insamlad empiri från svenska kommunval och lokalpolitiska partier. Data hämtades från Internetsidan *cybercity*, som bedrivs på kommunalt uppdrag (<http://www.historia.su.se/urbanhistory/cybcity/valresultat/index.htm>). Empirin gäller 48 år (1954-2002) av kommunala val och de alternativa (icke traditionella) partiernas plats i kommunfullmäktige under denna tidsperiod. Då olika kommuner kan innehålla samma alternativa partier har en distinktion gjorts mellan å ena sidan antalet kommuner som innehåller alternativa partier och å andra sidan det totala antalet olika alternativa partier som sitter i fullmäktige runt om i svenska kommuner vid givna tidpunkter.

Urval (c)

Ett urval av 29 stycken partier, utöver de etablerade partierna, registrerade i riksdagsval, kommunval och landstingsval 2002, har inhämtats. Materialet är hämtat från det fria uppslagsverket Wikipedia på Internet. Information om partiernas uppkomst och grundare granskades, och i de fall Wikipedia inte tillhandahöll dessa data försökte jag uppsöka de via andra sökmotorer. Data gavs bara två nivåer; tidigare partierfarenhet och ingen tidigare partierfarenhet. En enklare signifikansprövning genomfördes med ett chi-2 test.

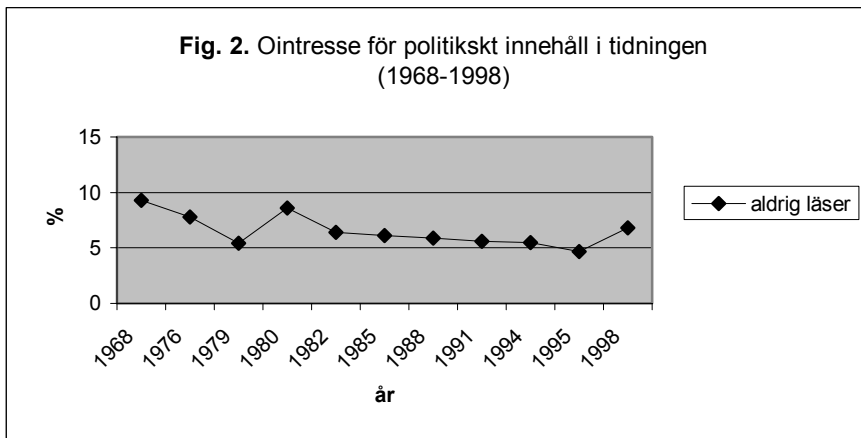
3. Resultat

I följande resultatkapitel har inhämtad data om förändringen för varje apati- och intressemått mellan tillgängliga årsintervall sammanställts i en rad linjediagram. Även förändringen i antalet ”nya” partier som lyckats erhålla mandat i kommunfullmäktige illustreras på detta sätt. Ingen inferensstatistik har tillämpats, endast beskrivande. Det är dock högst tänkbart att en stor del av de illustrerade förändringarna är statistiskt signifikanta, då det i regel rör sig om stora urval ($n > 1000$), liksom stora procentuella förändringar mellan olika år. Kapitlet avrundas med en specifik sammanfattning av just den politiska apatis utveckling i linjediagram och avslutas med en generell sammanfattning som illustrerar skillnaden för samtliga mått på politiskt intresse, politisk apati och antalet nya partier i kommunfullmäktige mellan 1968 och 1998.

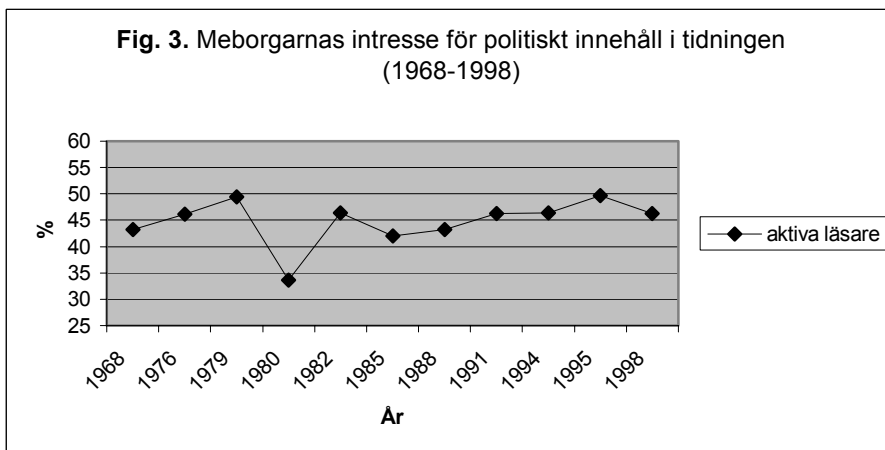
Politiskt intresse och Politisk apati i Sverige (1960-1998).

Läsa om politik i tidningen

Figur 2 nedan illustrerar hur ointresset för politik i tidningen har utvecklats mellan 1968 och 1998. Det rör sig om en förhållandevis stabil utveckling. Den lilla neråtgående trend som trots allt kan iaktas tyder på att allt fler uppmärksammar politiskt innehåll i tidningen. Skillnaderna bör naturligtvis inte övertolkas, men de indikerar ändå att medborgarna åtminstone inte blir mer apatiska ifråga om att uppmärksamma politik i tidningen. Detta innebär nödvändigtvis inte att de läsare som ofta läser om politik i tidningen blir fler.

Genom att sammanföra svarsalternativen 1 och 2 till kategorin *aktiva* läsare, samt 3 och 4 till kategorin *passiva* läsare, kan vi få en något mer heltäckande bild av medborgarnas politiska läsvanor. Figur 3. visar de trender som kan urskiljas inom kategorin aktiva läsare (de passiva är helt enkelt spegelbilden av kurvan). Återigen är trenden ganska stabil utan större fluktuationer, med undantag för den nedgång som kan observeras under 1980 års folkomröstningsundersökning. Andelen aktiva läsare är som mest 1979 och 1995. Efter fallet 1980 kan återigen en positiv trend observeras. Trenden förblir i stort sätt positiv fram till 1995. 1998 sjunker återigen andelen aktiva läsare, men den nådda nivån är relativt sett fortfarande hög.

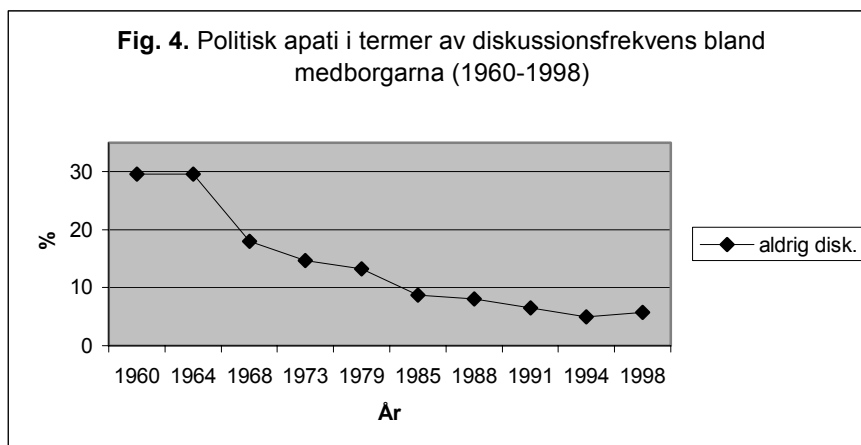

Då data saknas från de första åren under 2000-talet är det svårt att säga om den nedgång som kan observeras 1998 håller i sig, och därmed inleder en ny neråtgående trend, eller om det bara rör sig om ett temporärt fall.

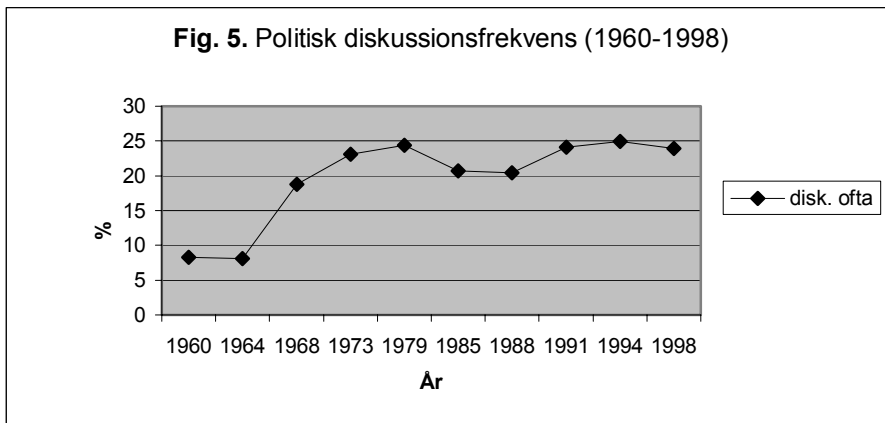
Politisk diskussionsfrekvens

När det gäller den politiska diskussionsfrekvensen under den senare delen av 1900-talet, kan en hel del intressanta observationer göras. Figur 4 tydliggör denna utveckling och visar förändringen i andelen politiskt apatiska mellan åren 1960 och 1998. Politisk apati i termer av att man som medborgare aldrig diskuterar politik har minskat påtagligt alltsedan 1960. Här kan en enda lång neråtgående trend observeras mellan 1964 och 1994; 30 år av konstant apatiminskning!

Liksom den politiska apatin steg mellan 1995 och 1998, när medborgarnas tidningsläsning analyserades, kan vi iaktta en liknande ökning här, om än en marginell sådan. Överlag betyder denna utveckling att allt fler medborgare deltar i politiska diskussioner – åtminstone vid vissa enstaka tillfällen.

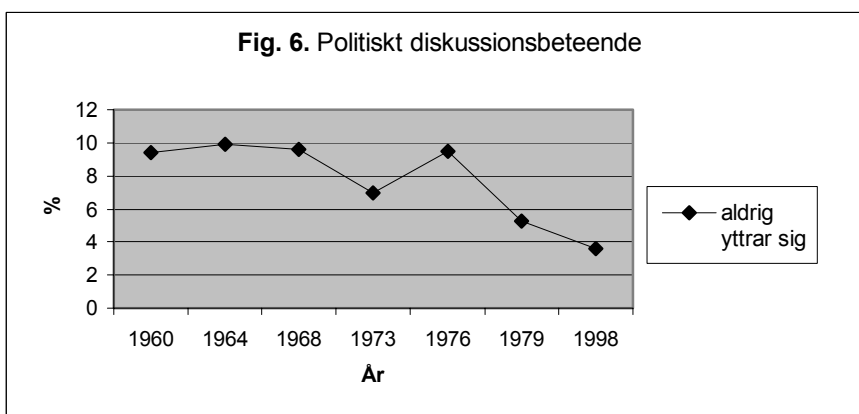
Mönstret ser annorlunda ut när vi innefattar de som diskuterar politik ofta i diagrammet (se figur 5). Långsiktigt sett har diskussionsfrekvensen stigit, men från och med 1970-talet uppträder en något stabilare utveckling av de som diskuterar politik ofta, med nivåer som kontinuerligt ligger över 20%. Även här kan en nedgång av det politiska intresset observeras under 90-talets andra hälft.

Politiskt diskussionsbeteende

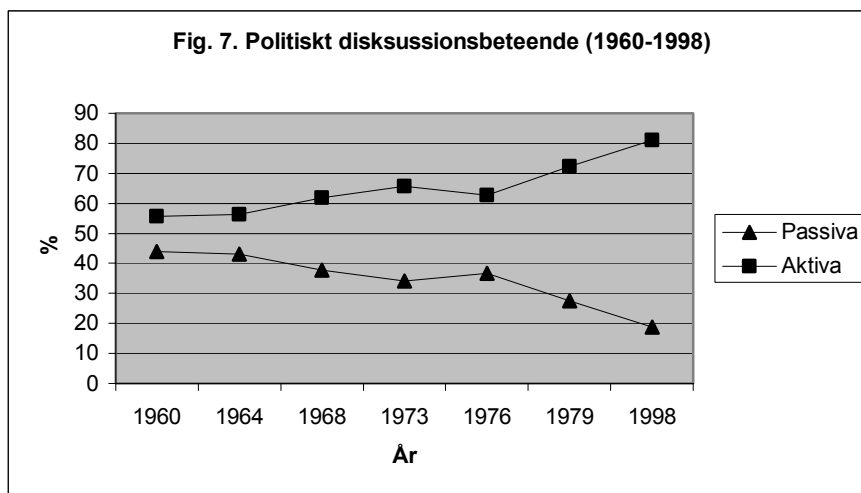
Ytterligare en aspekt av medborgarnas politiska diskussioner är den som jag har benämnt för politiskt diskussionsbeteende. Denna faktor åsyftar medborgarnas agerande då de väl hamnar i en politisk diskussion. En del diskuterar aktivt och gör sin åsikt gällande, medan andra är mer tillbakadragna och endast yttrar sig vid något enstaka tillfälle, eller aldrig.

Figur 6 visar den andel medborgare som uttryckt fullkomlig apati i politiska diskussioner mellan åren 1960 och 1998. Observera att data för 80-talet saknas helt. Inte heller här ges det stöd för en ökad och utbredd politisk apati bland medborgarna. Allt fler tenderar nämligen att lyssna och yttra sig i politiska diskussioner.

I slutet av 90-talet är de som aldrig yttrar sig i politiska diskussioner och de som aldrig spetsar öronen när väl en politisk diskussion är förhållandevis, endast 3,6 %. Motsvarande siffra är 9,6 % 1968.

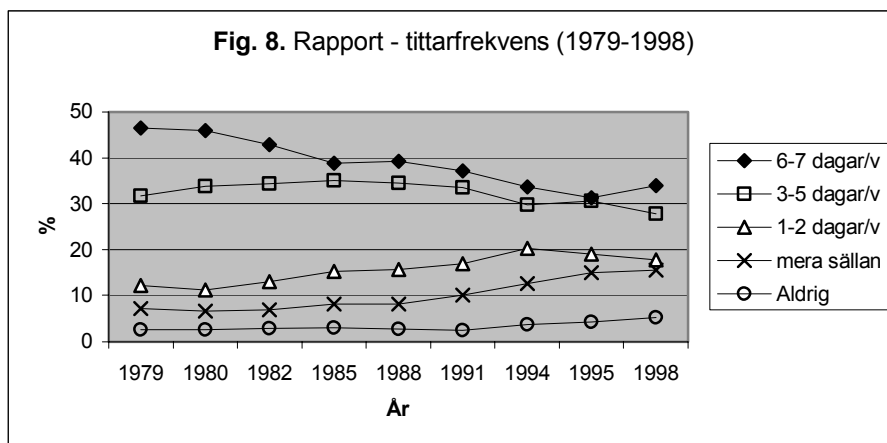
För att ge ett mer dynamiskt perspektiv på medborgarnas politiska diskussionsbeteende har återigen två kategorier, passiva och aktiva diskussionsbeteenden, bildats ur de fyra svarsalternativen – figur 7 illustrerar dessa. Trenden är tydlig: andelen politiskt aktiva diskussionsbeteenden ökar, medan andelen passiva diskussionsbeteenden sjunker. Hela 81,1 % av medborgarna vågar göra sin åsikt gällande i en politisk diskussion 1998. Detta innebär i och för sig att ca 19 % är passiva i politiska diskussioner, men av dem lyssnar åtminstone ca 15 %.

En klar majoritet är alltså till viss del med i den medborgerliga politiska dialogen, vilket indikerar att samtalsdemokratin trots allt befinner sig i ett ganska sunt tillstånd. Jämför detta med 1960 då andelen passiva var 44 %. Någon omfattande politisk apati bland medborgarna är det alltså inte tal om i samband med måttet politiskt diskussionsbeteende. Andelen apatiska beteenden har snarare minskat och andelen aktiva diskussionsbeteenden ökat. En viss reservation bör dock intas gentemot utvecklingskurvan eftersom mått från 80-talet saknas helt.

Rapport - Tittarfrekvens

Ytterligare ett mått på politisk uppmärksamhet berör medborgarnas nyhetsvanor. Figur 8 visar de trender och förändringar som kan urskiljas i samband med rapportens tittarfrekvens genom åren. I frånvaron av data från andra nyhetsprogrammens tittarfrekvensutveckling är detta ett ganska vanskligt mått på politisk uppmärksamhet. Nyhetsprogrammen har blivit allt fler, sändningar äger numera rum dygnet runt, tv-utbudet är enormt, och att betrakta de som aldrig ser på rapport som politiskt apatiska torde man naturligtvis vara försiktig med. Ändå har detta – Sveriges största nyhetsprogram och symbol för den tredje statsmakten – sin givna plats i diskussionen om medborgarnas politiska intresse.

Vi kan se hur rapportens eldsjäl, dvs. de tittare som följer rapport 6-7 dagar i veckan, blir allt färre mellan åren 1979 och 1998, även om en liten uppgång kan observeras i 1998 års valundersökning. De tittare som följer rapport 3-5 dagar i veckan blir också allt färre mellan dessa år. Istället kan vi se en uppgång i tittarkategorierna, 1-2 dagar i veckan och mera sällan, i samma års intervall. Den andel som aldrig tittar på rapport följer en förhållandevis stabil kurva, med undantag för den lilla ökningen som kan observeras mellan åren 1991 och 1998.

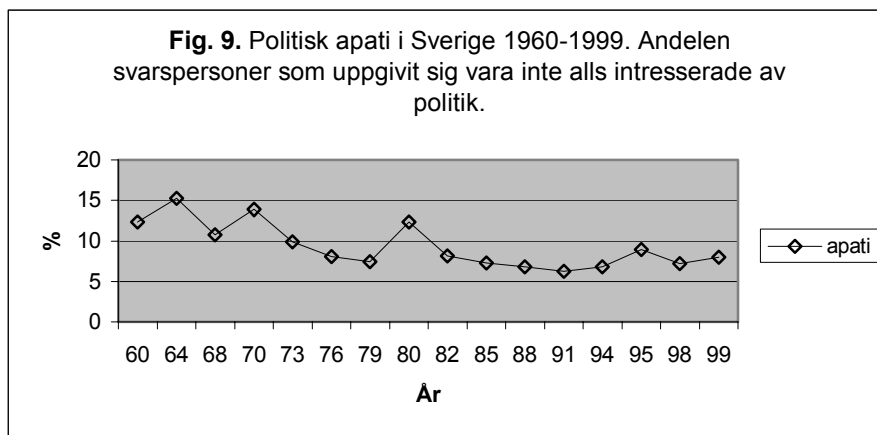
Att ca 80 % följer rapportens sändningar minst en gång i veckan jämfört med de ca 90 % i samma kategori 1979 är ändå en ganska hög siffra – speciellt med tanke på att konkurrensen mellan nyhetsmedier, tv -kanaler, nyhetsprogram och sändningstider hårdnade avsevärt under 90-talet. De tittare som följer TV 4 nyheterna och Tv 3:s korta nyhetssändningar bör också tas i beaktande. Det är

rimligt att anta att medborgarna idag kombinerar olika nyhetsprogram och nyhetsmedier. Andelen medborgare som följer nyhetsprogram minst en gång i veckan är därför troligen något högre, än de 80 % som följer rapport minst en gång i veckan.

Självuppskattat politiskt intresse

Det direkta måttet på politisk apati visar hur andelen medborgare som uppger sig vara helt ointresserade av politik har sjunkit kännbart sedan 1960-talet (fig. 9). En förhållandevis kontinuerlig nedgång av apatin kan observeras fram till början av 1990-talet. Därefter inleds en ökning av apatin som verkar hålla i sig 90-talet ut. Det rör sig dock inte om någon hastig och stor ökning. I jämförelse med tidigare årtionden är apatinivåerna fortfarande ganska låga i slutet av 90-talet.

Om den apatiökningen som inleds under 90-talet, även fortsätter in på 2000-talet, riskerar emellertid apatin nå nivåer på över 10 % under millenniets första år. I så fall handlar det om en återgång till 60-talets apatinivåer – nivåer som då kan ses som höga och något oroande. Tyvärr saknas apatimått från 2002 års valundersökning, för att kunna ge klarhet i denna spekulation. Däremot kan kanske det självuppskattade politiska intresset ge ledtrådar om gällande apatinivåer för 2002.

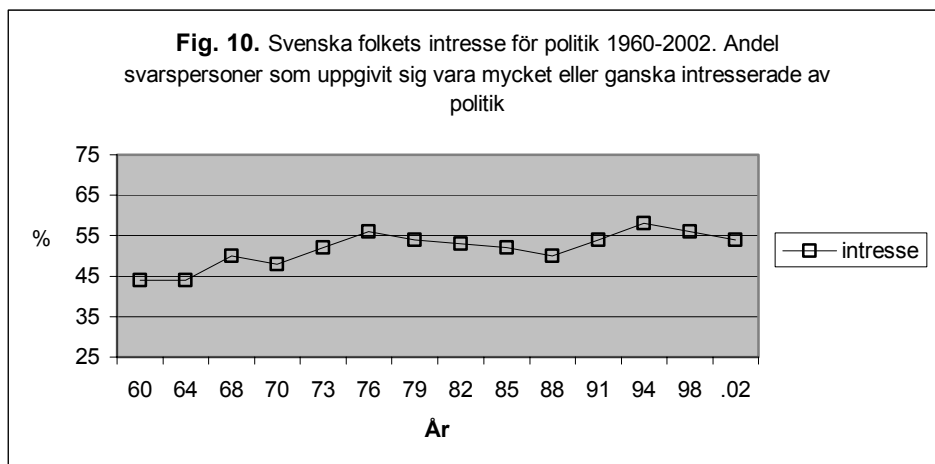

Mellan åren 1998 och 2002 sjunker det politiska intresset ytterligare, vilket indikerar att apatiökningen även skulle kunna hålla i sig en bit in på 2000-talet.

Men detta är ett indirekt mått på apati, då andelen politiskt apatiska medborgare faktiskt skulle kunna ha minskat mellan 1998 och 2002 samtidigt som det politiska intresset sjönk mellan dessa år. För att denna kombination av sjunkande politisk apati och sjunkande politiskt intresse skall vara möjlig, måste i så fall andelen ”*inte särskilt intresserade av politik*” ha ökat. Mellan 1991 och 1994 ökar exempelvis den politiska apatin parallellt med ett stigande politiskt intresse. Således finns det en osäkerhet om 2002 års apatiutbredning, även om det verkar rimligt att anta apatin fortsätter öka mellan 1998 och 2002.

När det gäller det politiska intresset (fig. 10) har det långsiktigt sett följt en uppåtgående utvecklingskurva och ökat påtagligt sedan 1960 talet, även om det under en 12 års period mellan åren 1976 och 1988 förekom en ihållande minskning av det.

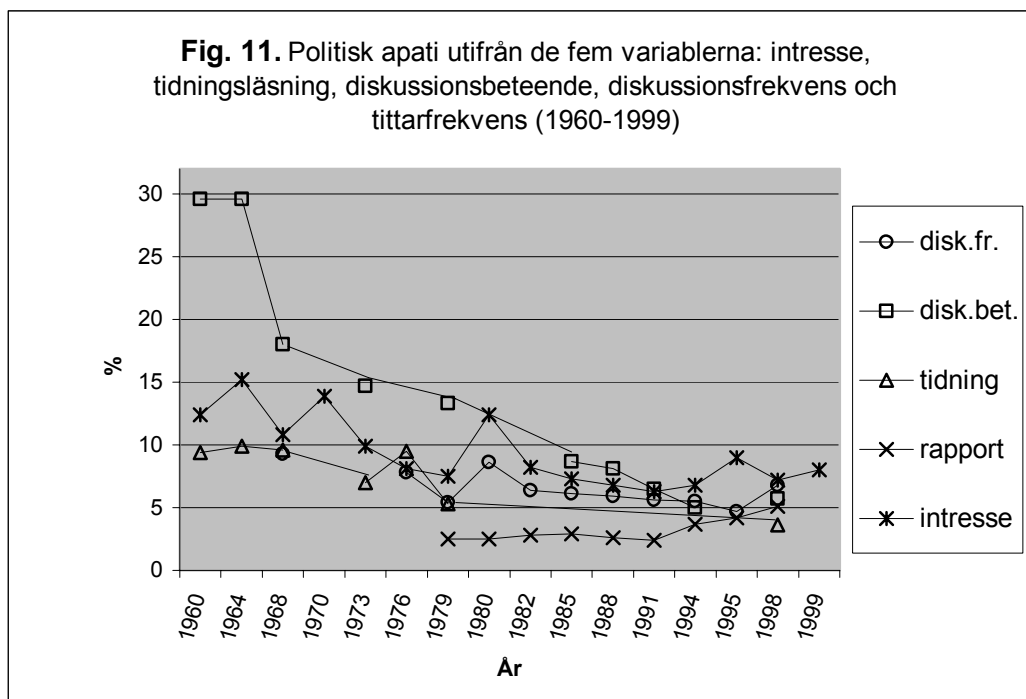
Ett slags cykliskt mönster kan urskiljas i hur det politiska intresset har utvecklats med åren. Exempelvis verkar det politiska intresset öka under 70- och 90- talens första halvår för att senare minska under dess senare hälften. 1960-talet skiljer sig såtillvida att decenniets första halva kännetecknas av oförändrade politiska intressenivåer. 1980-talets, framförallt första hälft och 2000-talets inledande första år, utmärks av ett sjunkande politiskt intresse. Man skulle därför, *högst spekulativt*, kunna föra fram hypotesen om att det politiska intresset ökar påtagligt under vartannat decenniums första hälften och minskar under dess senare hälften.

Årtiondena däremellan inleds med antingen sjunkande eller stabila politiska intressenivåer. Möjligtvis kan därför den nedgång av det politiska intresset som påbörjades under 90-talet andra halva, förväntas hålla i sig ända till valundersökningen 2006, för att därefter öka och inleda 2010-talet med stigande politiska intressenivåer (det återstår att se).

Politisk apati i Sverige?

De förändringar som har observerats i den politiska apatin sammanfattas i nedanstående diagram (fig. 11). Näst intill samtliga mått indikerar att en minskning av den politiska apatin ägt rum sedan 1960-talet. Den andel som aldrig tittar på rapport ligger ganska stabil mellan 79 och 91. Genomgående tycks apatin öka igen under den andra halvan av 90-talet. Det rör sig om små förändringar som kan observeras för politisk diskussionsfrekvens, politiskt diskussionsbeteende, intresse och tittarfrekvens, men det är knappast tal om en allmängiltigt utbredd politisk apati bland medborgarna, och framförallt inte om så höga nivåer (ca. 20% Ingelhart & Catterberg, 2002) som det i debatten ibland vill göras gällande.

Den högsta andelen apatiska som kan iakttas 1998 är 7,2% för politiskt intresse. Om apati operationaliseras som de svars personer som inte uppger sig vara *särskilt* intresserade av politik når man sannolikt apatinivåer på runt 30 %, men detta är nödvändigtvis inte en rimlig operationalisering av apati. Apati innebär likgiltighet, total ouppmärksamhet och totalt ointresse för politik (Möller, 2000), och inte att man någon gång ibland uppmärksammar och intresserar sig för politik.

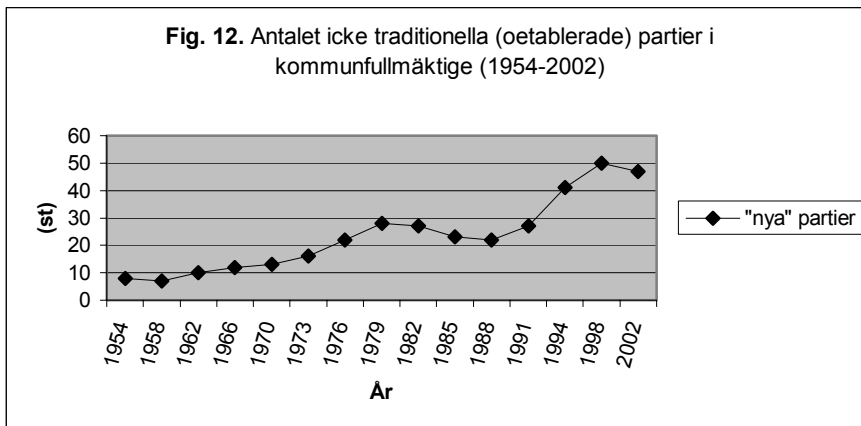
Om apatiökningen som kan iakttas under senare delen av 90-talet har inlett en ny trend är svårt att säga. Tittar vi på det självuppskattade politiska intressets utveckling (det enda mått jag har tillgängligt från 2002), är det inte helt orimligt att apatiökningen faktiskt inleder en ny trend. Den andel medborgare som uppger sig vara mycket eller ganska intresserade av politik sjunker mellan åren 1994 och 2002. Detta rimmar väl med den antydning till trendsifte som även de indirekta måtten på politiskt intresse indikerar. Och det valideras möjligtvis ytterligare av att Petersson et al (1998) funnit att det alternativa deltagandet stannat upp något under 90-talets sista år.

Lokal Partibildning (1954-2002)

Här följer också en liten inblick i den lokala demokratin, närmare bestämt i de kommunala partiernas värld. Hur har tillförseln av nya icke traditionella partier till kommunfullmäktige sett ut under 1900-talets senare del? Som figur 12 visar fanns det endast 8 alternativa partier representerade i kommunfullmäktige (häri är alltså landets samtliga kommuner inräknade) 1954, i jämförelse med exempelvis 50 st. 1998.

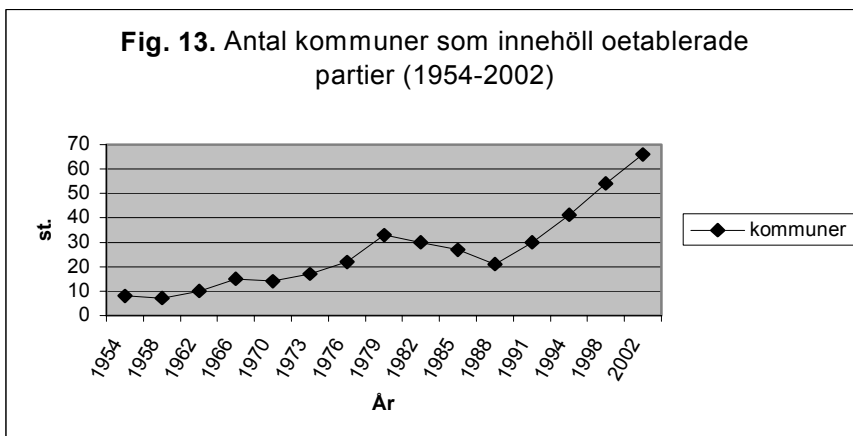
Under 1970-talet får kurvan en något brantare positiv lutning. Detta stämmer väl med den allmänna kunskap som finns om 70-talets ökade politiska aktiviteter, men också med de politiska intressemått som ovan presenterats (politisk diskussionsfrekvens, diskussionsbeteende, självuppskattat politiskt intresse och tidningsläsning).

Efter 80-talets något minskade partitillförsel ökar antalet partier som erhåller mandat i fullmäktige drastiskt under 90-talet. Denna utveckling tycks dock stagnera något i 2002 års kommunval. Intensiteten i det politiska intresset och den ökade partibildningen under 90-talet påminner en hel del om 70-talets politiska aktivitets- och intressenivåer. Båda årtiondena följde också på två relativt politiskt lugna och ”ointressanta” decennier.

För att ernå ytterligare kännedom om lokal politisk partibildningen i Sverige kan diagrammet ovan modifieras, så att istället antalet kommuner som innehöll icke traditionella partier frekvenstabuleras i ett linjediagram (se figur 13). En del lokala alternativa partier (*Sverige Demokraterna*, *KPMLR*, *Sveriges Pensionärs Intresseparti*) får främst under 90-talet en sådan spridning att de får mandat i ett flertal kommuner.

Kurvan blir i stort sätt densamma, med den skillnaden att vi nu ser att hela 66 kommuner innehåller icke traditionella partier 2002. Om det nu är näst intill omöjligt att bilda nya partier, som har en rimlig chans på riksnivån, så visar empirin här att partibildning och mandatsegrar på den lokala nivån ändå varit ganska frekventa företeelser under de senaste decennierna.

Vem/Vilka bildar partier?

Vilka personer är det då som bildar partier? Finns det en gemensam nämnare här? De data som ämnar besvara dessa frågor består huvudsakligen av partier registrerade till riksdagsvalet 2002, men också av ett antal lokal politiska partier. Information om partiernas historia och uppkomst har analyserats. Av de totalt 29 partibildningar som granskats var 18 stycken (62 %) grundade av personer med tidigare partipolitisk erfarenhet. Det rör sig således inte om signifikanta resultat, men trenden är ändå tydlig.

Det handlar ofta om utbrytningar ur de mer etablerade partierna pga. missnöje med det egna partiets förda politik, men också i några fall om uteslutning ur det egna partiets led. Några exempel på yrken bland de partibildare som inte hade tidigare partierfarenhet är företagare (3), rektor (1) och kändis (1). Resultatet överlag ger således en svag antydning om att en högre socioekonomisk status är överrepresenterad bland partibildare.

Resultatsammanfattning

Resultatet har visat att den politiska apatin har minskat påtagligt mellan 1968 och 1998. Minskning kan observeras för samtliga mått. Likaledes ökar det politiska intresset genomgående för alla mått mellan samma årsintervall (Tabell 3 nedan). Det rör sig emellertid inte om en konstant linjär ökning åren däremellan; snarare kan ett cykliskt mönster urskiljas med politiska intressetoppar och apatidalar under 1970-talet och under den första halvan av 1990-talet.

Från och med andra halvan på 90-talet tenderar apatin återigen att öka. Huruvida denna ökning inleder en ny trend eller om den är temporär är svårt att säga, då relevanta mått saknas från början av 2000-talet. Utvecklingen av det självuppskattade politiska intresset visar dock på en fortsatt minskning även vid 2002 års valundersökning. Därför är det sannolikt att det rör sig om en långsiktigare ökning av apatin som inleds under senare delen av 90-talet.

Likaså minskar antalet icke traditionella partier i kommunfullmäktige – för första gången på tio år – år 2002. Om denna minskning kan spåras till ett sjunkande politiskt intresse eller en ökande apati är också svårt att avgöra. En ökad intensitet i partibildning kan observeras under 70- och 90-talen, samtidigt som 60- och 80-talen verkar vara två politiskt passivare årtionden. Liknande mönster framkommer

för självuppskattat politiskt intresse och diskussions- frekvens, vilket i enlighet med den tidigare hypotesen, antyder en viss korrelation mellan måtten.

Tabell. 3. Resultatsummering: Förändringen i politisk apati, politiskt intresse, alternativt deltagande mellan 1968 och 1998. (N>1000)

	1968	1998	Skillnad
<i>Politisk apati</i>			
Disk. beteende	18	5,7	-12,3 %
Intresse	10,8	7,2	-3,6 %
Tidningsläsning	9,6	3,6	-6 %
Disk. frekvens	9,3	6,8	-2,5 %
<i>Politiskt intresse</i>			
Disk. Beteende	61,9	81,1	+19,2
Intresse	50	56	+6 %
Tidningsläsning	43,2	46,3	+3,1
Disk. Frekvens	18,8	23,9	+5,1
<i>Alternativt Deltagande</i>			
Icke.T. Partier i fullmäktige	12	50	+417 %
Antal kommuner som innehöll Icke. T. Partier	15	54	+316%

4. Diskussion

Det politiska intressets ontologi

Politikens bredd

Det antagna sambandet mellan tillförseln av nya partier, sjunkande apati och ett ökande politiskt intresse som delvis belagts empiriskt, vittnar möjligtvis om det politiska intressets bredd, särskilt om vi inkluderar faktumet att de etablerade partierna håller på att försvagas.

Detta antyder att människor gör en distinktion mellan politikbegreppet och etablerade politiska institutioner. Politikbegreppet är då inte bara i teorin vidare och mer omfattande än etablerad politisk praxis, utan också i människors

föreställningar. Att människor vänder de etablerade partierna ryggen och tar avstånd från politiken är därför troligtvis inte en yttring av politisk apati och politiskt ointresse; snarare en sorts politisk intresseyttring.

Säkerligen finns det också många medborgare som likställer etablerade politiska institutioner med termen politik, vilket får till följd att ett ointresse för det förra också genererar ett upplevt ointresse för politik. Att göra denna distinktion är därför inte bara av teoretiskt intresse; insikt om åtskillnaden kan möjligtvis få medborgare att bli politiskt intresserade eftersom den synliggör politikens bredare väsen.

Det hade varit svårt att avgöra vad självuppskattat politiskt intresse egentligen mäter om inte alternativ partibildning funnits med som referenspunkt (eller utvecklingen av etablerade partiers medlemsiffror för den delen). Politiskt intresse skulle i så fall ha kunnat mäta intresset för etablerade politiska institutioner. Sambandet mellan politiskt intresse och partibildning på kommunal nivå är ytterligare ett empiriskt belägg (det andra belägget: sjunkande medlemsiffror, ökat alternativt deltagande och sjunkande valdeltagande) för att fenomenet politiskt intresse inte låter sig reduceras till ett intresse för etablerade politiska institutioner.

Intressant är också att den uppbromsning i alternativt deltagande som Petersson, et al. (1998) observerat under 90-talets andra halva, löper jämsides med nedgången i politiskt intresse och uppgången i apati – eventuellt också parallellt med en lägre partitillförsel från och med 1998. Detta stärker om något slutsatsen om det politiska intressets nära koppling till också oetablerad politik, men också idén om att partibildning faktiskt kan ses som ett slags alternativt politiskt deltagande.

Politik: Särintressen och knapphet

För att återknyta till Wolins förståelse och definition av politik kan parallelliteten i de olika yttringarna: politisk apatiminskningen, politisk intresseökningen, ökad politikermisstro, försvagade etablerade partier, samt tillförseln av en mängd nya kommunala partier (lägg därtill globalisering och ett intensifierat EU-projekt), belysa själva kärnan i politikbegreppet.

Politik är en form av aktivitet som kretsar kring att olika grupper, individer och samhällen söker göra anspråk på att få konkurrerande fördelar. Invändningen

som många gör, nämligen att de ökade särintressena i samhället och framförallt den ökade snävheten i dessa skulle vara ett uttryck för att det politiska försvunnit ur det politiska deltagandet, håller därför inte riktigt stånd.

Särintresset blev redan en del av en ny politisk ontologi med liberalismens intrång under 1600-talet (Wolin, 2004). Arbetarrörelsen (socialdemokratin) var likaledes ett särintresse från början, men det delades av många. Först när partiverksamhet bildades ur arbetarrörelsen och makten belägrades, tvingades de möta även andra intressen i samhället. Allmänpolitiska intressen och frågor är sekundära motiv till politiskt engagemang, inte primära dvs. först uppstår särintressen sedan allmänpolitiska intressen.

Det är mångfalden, specialiseringen och den ökade komplexiteten i moderna västerländska samhällen som gör att särintressena först nu börjar synas på allvar. Det finns ingen ström underifrån i form av nya stora folkrörelser. De senaste exemplena på ett slags folkrörelser är miljörörelsen, feminismen och gayrörelsen. Dessa är ingalunda enhetliga rörelser utan kan i sin tur delas upp i ytterligare en stor mängd underkategorier.

Mångfalden och antalet särintressen har försvårat för en majoritet att dela ett och samma särintresse och därmed göra det till ett *kontraktsskapat* allmänintresse. Kontraktsskapat allmänintresse (istället för objektivt/universellt) nämner jag därför att politik som begreppet uppkom i antiken och utvecklades under medeltiden, handlade om en ”högre” (objektiv) gemensam politisk moral, vilken även implicerade frånvaron av minoriteter. Liberalismen gjorde upp med denna förståelse av politik och moral och dikterade istället särintressets och majoritetsprincipens roll i politiken.

Det tål att påpekas och upprepas vad det kan innebära samt vilka konsekvenser det kan få när man väljer att betrakta särintressen och en ökning av dem som en antipolitisk trend. Jag menar att det innebär följande:

(a) dels att upprepa Hobbes misstag och försöka skapa en politisk superstruktur utan grundval. Varifrån skall politiken få sin näring om inte från samhället, särintressen och ekonomi? En byggnad utan stadig grund faller lätt.

(b) Dels innebär det att nostalgiskt ropa efter en förgången politikuppfattning uppbyggd kring den allomfattande myten, den objektiva moralen, en tro på självförverkligande endast genom deltagande i kollektivet och en tro på kollektivets egenvärde. Denna myt och världsbild är dock sedan länge hålslagen,

men det är först nu pga. samhällets ökade specialisering som detta så sakteliga medvetandegörs. De under 1900-talets början distinkta och få samhällsklasserna dolde endast särintressets roll i politiken – illusionen av en objektiv politisk moralmyt gällde delvis fortfarande.

(c) Slutligen innebär också ett avståndstagande från idén om särintressen som politiska motivationsfaktorer att man mer eller mindre ifrågasätter den representativa demokratins idé. Dess uppgift är att spegla, representera och efterfölja samhällets utveckling oavsett vilket moraliskt värde man än vill ge denna utveckling (med undantag för upprätthållandet av grundläggande mänskliga fri- och rättigheter). Möjligtvis behövs det därför mer lokala direkt demokratiska institutioner i framtiden, som även hanterar få individers särintressen.

Medborgarförslag har exempelvis införts i ett flertal kommuner. Det har tydligt visat sig att ideologiska och samhällsutvecklande förslag varit en bristvara under medborgarförslagens än så länge korta existens och att snäva materiella särintressen dominerar (Montin, 2004). Att därför kräva att särintressen inte skall ha en plats i politiken kan få till följd att samhällets utveckling, som trots allt pekar i riktning mot allt fler särintressen, inte fångas upp i den politiska representationen.

Här kommer den andra aspekten av Wolins definition in i bilden: *politik är en aktivitet som betingas av att den uppträder i en situation av förändring och relativ knapphet*. Om alla medborgarna skulle vara nöjda och uppleva de etablerade politiska institutionerna som fullkomliga, upphör inte då den politiska aktiviteten på sätt och vis att existera? Då finns det inte någon förändring och knapphet som kan driva politiskt intresse och politiska aktiviteter framåt. "Hälsan tiger still" heter det.

Den politiska apatin var som störst under den första halvan av 1960-talet – ett decennium kännetecknat av bra välfärd, god ekonomi och begränsat mångfald (mångfald i avseendet: kultur, yrken, globalisering). På 90-talet är det tal om en helt förändrad samhällelig situation, med ekonomisk kris, invandring, EU-medlemskap, ökad globalisering, större miljöproblem, regionalisering, men likväl när den politiska apatin och det politiska intresset sina toppar. Detta illustrerar att

knapphet och förändring är pådrivande krafter på den politiska aktiviteten. Man skulle kunna säga att där politiskt intresse finns existerar en form av knapphet¹.

Politisk Apati: Push och Pull-teori

Reliabilitet

Korrelationen som kunnat iakttas mellan de olika apatimåtten, stärker slutsatsen om att de visat en acceptabel reliabilitet. Inte överraskande korrelerade politisk diskussionsfrekvens och självuppskattat politiskt intresse tydligast. Politiskt diskussionsbeteende och ”läsa om politik i tidningen” tenderar också fungera väl som mått på politisk apati. Under åren 68, 76 och 79 (3 av 4 årtal som måtten hade gemensamt) följde exempelvis tidningsläsning och diskussionsfrekvens samma utvecklingsmönster och visade på liknande procentsatser. Det politiska diskussionsbeteendet avvek främst genom att kontinuerligt ligga på högre apatinivåer än de andra måtten, däremot följde det ett liknade mönster.

Push/Pull-teori

En intressant iakttagelse som kan göras är att distinktionen mellan push- och pull-teori, som gjordes inledningsvis, i viss utsträckning validerats av empirin här. De a-priori antagna push-teoretiska operationaliseringarna, självuppskattat politiskt intresse och diskussionsfrekvens, visar i de flesta fallen högre apatinivåer än de pull-teoretiska. Om 1998 och 1994 års apatimått rangordnas utifrån mängden apati som måtten registrerar, blir ordningen följande: (1. *högst apati*) självuppskattat politiskt intresse, (2) politisk diskussionsfrekvens, (3) politiskt diskussionsbeteende, (4) nyhetstittande och (5) läsa om politik i tidningen. Före 1991 bryts denna rangordning. Politiskt diskussionsbeteende visar då de högsta apatinivåerna, men bara delvis, ty fränsett detta undantag, förblir ordningen likartad.

Den naturliga förklaringen till ordningsföljden torde vara push-teorins betoning av en bakomliggande motivation som förutsättning för uppkomsten av politiskt intresse. Individer kan knappast anse sig vara ganska intresserade av politik utan att ha en måttlig grad av bakomliggande motivation. Apatin enligt de pull-

¹ Intresse betyder just att *vara-mellan* (inter-esse) på latin – att vara mellan behov och tillfredsställelse. Ett intresserat tillstånd innebär därför alltid frånvaron av något; en frånvaro som fungerar som drivkraft och är ekvivalent med knapphetsfenomenet.

teoretiska operationaliseringarna, nyhetstittande, tidningsläsning och diskussionsbeteende, är å andra sidan inte på samma sätt beroende av en bakomliggande motivation. Det är mer sannolikt att man, utan att för den skull behöva vara särskild motiverad, lyssnar och eventuellt yttrar sig i en diskussion som kommer in på politik eller läser några rader om politik i tidningen, alternativt lyssnar/"strötittar" på rapport om något intressant fångat ens uppmärksamhet.

Att apati enligt måttet tidningsläsning skulle rymma mer pull-teoretiska inslag än nyhetstittande, gick dock emot inledande antaganden. Möjligtvis har politiska nyheter i tidningen en god förmåga att fånga människors politiska uppmärksamhet, och eventuellt krävs det heller ingen större motivation för att läsa några rader om politik, när väl uppmärksamheten fångats av något intressant.

När det gäller apati i termer av att följa rapporters nyhetssändningar är detta den enda operationaliseringen som visar en lägre apati under 80-talet än under 90-talet. Det rör sig om ca. 5 % som aldrig tittar på rapport och ca 80 % som följer rapport minst en gång i veckan 1998. I skenet av ett ökat medieutbud under 90-talet, är detta ändå förhållandevis höga siffror. Andelen medborgare som tar del av nyheter minst en gång i veckan är troligtvis högre. Ett högre reellt värde behöver å andra sidan inte vara en fördel. Individer som huvudsakligen konsumerar kommersiella medier tenderar nämligen att uttrycka en högre politisk misstro än de som följer public service (Aarts & Semetko, 2003).

Politisk apati

Utifrån det framkomna resultatet blir det också svårt att instämma med Ingelhart och Catterbergs (2002) upptäckter att apatinivåer runt 20 % gäller för diskussionsfrekvens under 90-talet i Sverige. Inget mått har inom ramen för den här undersökningen överskridit apatinivåer på 8 % (självuppskattat intresse = 7,2%, 1998; diskussionsfrekvens = 4,7%, 1995). Förklaringen till dessa skillnader ligger möjligtvis i olika tillämpade operationaliseringar av apati.

Kort innebär detta att de individer som inte diskuterade politik särskilt ofta och de som aldrig diskuterade politik i Ingelhart och Catterberg (2000) studie betraktades som politiskt apatiska. Här har istället apati endast innehållit svarsalternativ såsom "aldrig" och "inte alls".

Om däremot de medborgare som inte diskuterar politik särskilt ofta, kategoriseras tillsammans med dem som aldrig diskuterar politik i en apatikategori, hamnar vi

på orimligt höga apatinivåer (45,3% för självuppskattat politiskt intresse). Detta skulle emellertid vara ett paradoxalt sätt att operationalisera apati. Man mäter då inte längre de som är likgiltiga och helt ouppmärksamma inför politiken utan även de som intresserar sig ibland – om än sällan. Att uppmärksamma politik ibland tyder torts allt på en viss föreliggande motivation och att man inte helt vänt politiken ryggen.

Man bör komma ihåg att alla inte är politiska eldsjälar och politik är inte längre ett aristoteliskt självändamål. Den är mer ett medel för att uppnå särintressen och är således utsatt för konkurrens från andra medel, föreningar, organisationer exempelvis. Varje ögonblick som medborgarna ägnar åt en politisk diskussion eller det politiska i allmänhet, kan därför antas få ett slags hög demokratisk marginalnytta.

Återigen tenderar diskussionen om politiskt intresse och deltagande mynna ut i en fråga om politiska aktivitetsnivåer dvs. hur ofta bör medborgarna engagera sig i allmänna och politisk frågor? Vänsterideologin förespråkar här höga nivåer, direkt demokrati och tillskriver därmed indirekt gemenskapen, det allmänna och det politiska ett egenvärde. Den liberala ideologin betonar istället låga aktivitetsnivåer, representativ demokrati och särintressen varmed individens egenvärde görs explicit. Även forskningen på området har svårt att undvika att falla in i denna värde och ”böra” diskussion.

Referenser

Aarts, K., & Semetko, H. (2003). The Divided Electorate: Media Use and Political Involvement. *Journal of Politics*, 65, 759–784.

Bennet, S., Flickinger, R., & Rhine, S. (2000). Political Talk Over Here, Over there, Over time. *Brittish Journal of Political Science* 30, 99-119.

Berglund, AK. Larsson, B., & Torége, J. (2003). *Demokrati i kommuner och landsting. Medborgarnas inflytande i kommunalpolitiken: En fråga om tilltro, vilja och kunnande*. Svenska Kommunförbundet.

Burns, T. (2000). What is politics? Robinson Crusoe, Deep Ecology and Immanuel Kant. *Politics*, 20, 93-98.

- Duncan, L. (1999). Motivation for collective action: Group consciousness as mediator of personality, life experiences, and women's rights activism. *Political Psychology*, 20, 611-635.
- Hartman, J. (översättare) (1988). *Filosoflexikonet*. Stockholm: Bokförlaget Forum.
- Holmberg, S., & Oscarsson, H. (2004). *Väljare. Svenskt väljare beteende under 50 år*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hoover, K., Johnson, V., Miles, J., & Weir, S. (2001). *Ideology and Political Life* (3rd ed.). Orlando, FL: Harcourt, Inc.
- Hvitfelt, H., & Karvonen, L. (1999). *Den svala demokratin*. Sundsvall: Demokratistitutet.
- Inglehart, R., & Catterberg, G. (2002). Trends in Political Action: The Developmental Trend and the Post-Honeymoon Decline. *International Journal of Comparative Sociology*, 43, 229-250.
- Lupia, A., & Philpot, T. S. (2005). Views from Inside the Net: How Websites Affect Young Adults Political Interest. *Journal of Politics*, 67, 1122-1142.
- Montin, S. (2004). *Vardagens konkreta politik. Uppföljning av medborgarförslag i fullmäktige*. Centrum för stadsmiljöforskning. Institutionen för samhällsvetenskap, Örebro universitet Rapport till Justitiedepartementet, 2004-03-08.
- Möller, T. (2000). *Politikens meningslöshet: om misstro, cynism och utanförskap*. Malmö: Liber.
- Nelson, D. (1979). Ethnicity and Socioeconomic Status as Sources of Participation: The Case for Ethnic Political Culture. *American Political Science Review*, 73, 1024-1038.
- Petersson, M. (2003). *Att delta eller inte delta*. Avhandlings-PM att presenteras vid Allmänna forskarseminariets internat i Falkenberg 6–7 oktober 2003 samt vid Statsvetenskapliga förbundets årsmöte i Umeå 16–18 oktober.

Petersson, O., Hermansson, J., Micheletti, M., Teorell, J., & Westholm, A. (1998). *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport. Stockholm: SNS Förlag.

Petersson, O., Westholm, A., & Blomberg, G. (1989). *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlsson.

Putnam, R. (1995b). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6, 65-78.

Rains, J., & Kriese, P. (2001). Developing political competence: a comparative study across disciplines. *Public Health Nursing*, 18, 219-224.

Reutter, L., & Williamson, D. L. (2000). Advocating healthy public policy: Implications for baccalaureate nursing education. *Journal of Nursing Education*, 39, 21-36.

Robinson, J., Shaver, P., & Wrightsman, L. (1999). Measures of political attitudes. San Diego, Calif.: Academic Press.

Rubensson, D. (2000). *Participation and Politics: Social Capital, Civic Voluntarism, and Institutional Context*. Paper Prepared for the ECPR Joint Sessions of Workshops, University of Copenhagen, April 14-19, 2000.

Shields, T., & Goidel, R. (1997). Participation Rates, Socioeconomic Class Biases, and Congressional Elections: A Crossvalidation. *American Journal of Political Science*, 41, 683-691.

Shyu, H. (2004) Psychological Resources of Political Participation: Comparing Hong Kong, Taiwan, and Mainland China. Paper prepared for the International Conference on the Transformation Citizen Politics and Civic Attitudes in Three Chinese Societies, Taipei, Taiwan, November 19-20, 2004.

Smith, E., Hoeksema, S., Fredrickson, B., & Loftus, G. (2003). *Atkinson & Hilgard's Introduction to Psychology* (14th ed.). US: Wadsworth.

Stern, P.C., Dietz, T., Abel, T., Guagnano, G.A., & Kalof, L. (1999). A Value-Belief-Norm theory of support for social movements: the case of environmentalism. *Human Ecology Review*, 6, 81-95.

Strömbäck, J. (2001). *Gäster hos verkligheten. En studie av journalistik, demokrati och politisk misstro*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Teorell, J., Torcal, M., & Montero, J. (2003). Political participation. Second Draft of Chapter 12 of Volume B: Population Studies, unpublished manuscript, Department of Government, Uppsala University.

Topf, R. (1995). Beyond electoral participation. *Citizens and the state*. Oxford: Oxford university press

Verba, S. & Nie, N. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row.

Verba, S., Nie, N., & Kim, J. (1978). *Participation and Political Equality*. Cambridge: University Press.

Verba, S, Schlozman, K., & Brady, H. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Van Deth, J. W., & Elff, M. (2004). Politicisation, economic development and political interest in Europe. *European Journal of Political Research*, 43, 477–508.

Widfeldt, A. (1999). *Linking Parties with People. Party membership in Sweden (1960-1997)*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen

Wolin, S. (2004). *Politics and Vision*. New Jersey: Princeton University Press.

http://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_%C3%B6ver_politiska_partier_i_Sverige#Partier_representerade_i_riksdagen_2002-2006

<http://www.historia.su.se/urbanhistory/cybcity/valresultat/index.htm>

http://www.greenpeace.se/np/s/NPS_about_means.asp?g=aboutn

